

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
VÉDELMI-BIZTONSÁGI SZABÁLYOZÁSI ÉS KORMÁNYZÁSTANI
KUTATÓMŰHELY

VÉDELMI-BIZTONSÁGI SZABÁLYOZÁSI ÉS
KORMÁNYZÁSTANI MŰHELYTANULMÁNYOK

2022/40.

JUHÁSZ ISTVÁN

*A honvédelmi ágazat nemzeti ellenállóképesség fejlesztési
stratégiájának egy lehetséges koncepciója*

Rólunk

A műhelytanulmány (working paper) műfaja lehetőséget biztosít arra, hogy a még vállaltan nem teljesen kész munkák szélesebb körben elérhetővé váljanak. Ezzel egyrészt gyorsabban juthatnak el a kutatási részeredmények a szakértői közönséghez, másrészt a közzététel a végleges tanulmány ismertségét is növelheti, végül a megjelenés egyfajta védettséget is jelent, és bizonyítékot, hogy a később publikálandó szövegben szereplő gondolatokat a working paper közzétételekor a szerző már megfogalmazta.

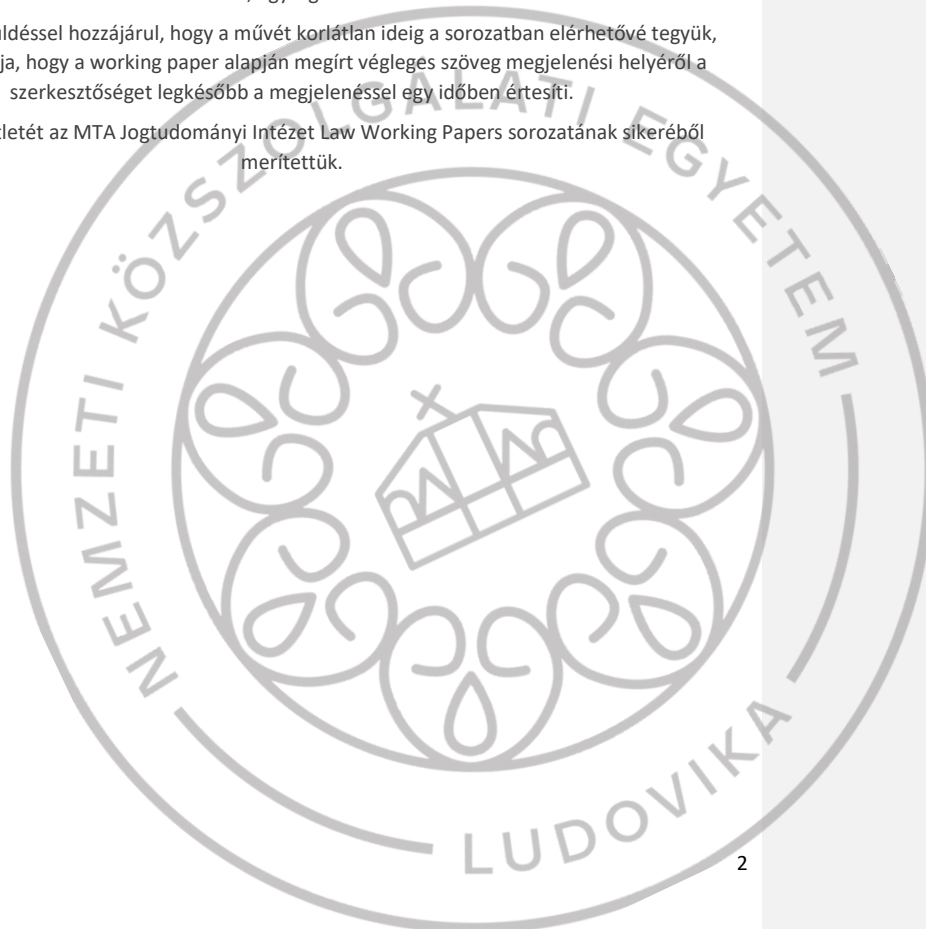
A Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok célja, hogy a Nemzeti Köszolgálati Egyetem Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely küldetéséhez kapcsolódó területek kutatási eredményeit a formális publikációt megelőzően biztosítsa, segítve a láthatóságot, a friss kutatási eredmények gyors közzétételét, megosztását és a tudományos vitát.

A beküldéssel a szerzők vállalják, hogy a mű megírásakor az akadémiai őszinteség szabályai és a tudományosság általánosan elfogadott mércéje szerint jártak el. A sorozatban való megjelenésnek nem feltétele a szakmai lektorálás.

A műfaji jellegből adódóan a leadott szövegekre vonatkozó terjedelmi korlát és egységes megjelenési forma nincs, a szerzőtől várjuk az absztraktot és a megjelentetni kívánt művet oldalszámozással, egységes hivatkozásokkal.

A szerző a beküldéssel hozzájárul, hogy a művét korlátlan ideig a sorozatban elérhetővé tegyék, továbbá vállalja, hogy a working paper alapján megírt végleges szöveg megjelenési helyéről a szerkesztőséget legkésőbb a megjelenéssel egy időben értesíti.

A kiadvány ötletét az MTA Jogtudományi Intézet Law Working Papers sorozatának sikeréből merítettük.

Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok 2022/40.

Szerző:

Juhász István ezredes, doktorandusz, Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Szerkesztette:

Dr. Kádár Pál PhD dandártábornok

Kiadja

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely

Kiadó képviselője

Dr. Kádár Pál PhD dandártábornok

ISSN szám

2786-2283

A kézirat lezárva: 2022. november 21.

Elérhetőség:

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Kutatóműhely

1441 Budapest, Pf.: 60

Cím: 1083 Bp., Ludovika tér 2.

Központi szám: 36 (1) 432-9000

Juhász István ezredes¹

A honvédelmi ágazat nemzeti ellenállóképesség fejlesztési stratégiájának egy lehetséges koncepciója²

„Az elkövetkezendő évek során meghozott döntéseink közül a legtöbbnek – még a legkisebbeknek is – komoly következményei lesznek a távoli jövőben. Ha többet szeretnénk annál, mint hogy vakon átbortokáljunk az új évszázadba, ezeket a következményeket olyan hosszú távra kell előre kivetítenünk a jövőbe, amennyire csak lehetséges.”

(Thomas F. Homer-Dixon)

Bevezetés

A Magyar Honvédség feladatrendszerének végrehajtásához kulcsfontosságú a műveletek tervezésének és vezetésének képessége, annál is inkább, mivel a megfelelő katonai képességek térben és időben koordinált alkalmazása a műveleti siker kulcsa. A NATO és az Európai Unió különböző szintű katonai szervezetei egyaránt nagy erőfeszítéseket tesznek a vezetés rendszerének egységesítése és hatékonyságának növelése érdekében. Az elmúlt egy évtized műveleti tapasztalatai, illetve a hazai és nemzetközi katasztrófa helyzetek kezelése során szerzett tapasztalatok egyaránt bebizonyították, hogy a katonai képességek egyedül nem elegendőek a válságok kezelésére, ezért elengedhetetlen az átfogó megközelítés elvének alkalmazása. Ennek tükrében szükséges a válság megoldásában érintett összes „szereplő” (pl. NATO: politikai, civil, katonai, gazdasági szereplők) bevonása egy átfogó, kibővített tervezési és együttműködési válságkezelő eljárási rend kidolgozásába és alkalmazásába, amin keresztül a katonai és a nem katonai erőforrások és hatások egy közös célkitűzés elérése érdekében kerülnek alkalmazásra. A NATO Átfogó Művelettervezési Útmutatóban (Comprehensive Operations Planning Directive - COPD³) megfogalmazásra került, hogy a tervezési eljárásokban meg kell jelennie a civil szféra képviselőinek, a folyamatot horizontálisan ki kell terjeszteni a katonai tevékenységek kormányzati, nem kormányzati és nemzetközi szervezetek tevékenységével történő összehangolása érdekében.⁴

Magyarország nemzeti reziliencia képességének fejlesztése intézményi szinten biztosított, a jogszabályi- törvényi feltételek, keretek és az azt megvalósító humán erőforrás biztosítottak. A védelmi-biztonsági szabályozási reform⁵ rendszerszemléletszerű módon megkezdődött,

¹ JUHÁSZ István ezredes, NKE HDI doktorandusz, HM Katonai Irányítási Főosztály, juhasz.istvan2@hm.gov.hu

² A szerző a Honvédelmi Minisztériumban szolgálatot teljesítő ezredes, valamint az NKE Hadtudományi Doktori Iskola doktorandusza, közel 15 éve foglalkozik stratégiai szintű tervek, szakmai koncepciók kidolgozásával. Jelen tanulmány kizárólag a szerző személyes értékelését, nem pedig a Honvédelmi Minisztérium vagy a Nemzeti Közszolgálati Egyetem hivatalos álláspontját tükrözi.

³ Comprehensive Operations Planning Directive - COPD: <https://info.publicintelligence.net/NATO-COPD.pdf>

⁴ Dr. BENKŐ Tibor: A Magyar Honvédség Törzsszolgálati Szabályzata 2015. p. 7. Magyar Honvédség Törzsszolgálati Szabályzata II. Rész (Ált/216, hatályba léptette a HK 71/2015. [HK 5.] HVKF szakutasítás)

⁵ 2021. évi XCIII. törvény a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról <https://njt.hu/jogszabaly/2021-93-00-00> valamint a Kormány 409/2022. (X. 24.) Korm. rendelete egyes honvédelmi tárgyú kormányrendeleteknek a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2021. évi CXL. törvény hatálybalépésével összefüggő módosításáról <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/1bacb551c57ac34c7c7bab1efefc15a6538b7179/megtekintes> (Letöltés ideje: 2022. november 12.)

időszerűségét tekintve napjaink korszerű és halaszthatatlan feladatköre. A kormányzati célkitűzésként bevezetett reformfolyamatok kimeneti sikerét - a védelmi-biztonsági igazgatást gyökeresen és rendeltetésszerűen megújító - annak teljes komponensét átfogó jogalkotási folyamat generálja. Csak a komplex, a közigazgatás egészét átfogóan megújító reformfolyamat képes a rugalmas és az agilis reagálásra, a globális biztonsági kihívásokkal, kockázatokkal, fenyegetésekkel szembeni ellenállásra.

A reform által megcélzott képesség és végcél, hogy az államszervezet folyamatos működése, béke és különleges jogrend időszakában is egyaránt fenntartható legyen, a hazai rendszereink, a gazdaság, a társadalom, a Magyar Honvédség mihamarabb váljon reziliensebbé, a kormányzati célkitűzések maradék nélkül, mihamarabb valósuljanak meg. A válsághelyzetek azonnali és arányos kezelésére való felkészülés azt feltételezi a társadalmak és a nemzetek részéről, hogy óriási - és az egyik pillanatról a másikra bekövetkező - kihívásokkal nézhetnek szembe, valamint a reagálás sebessége, vagy annak hiánya pedig jelentős politikai, társadalmi, gazdasági és katonai költségek, és erőforrások ráfordítását követelik meg. A különböző reziliencia politikák nagyon széles skálát mutatnak az európai térben, ahol a reziliencia - mint képesség - egyre inkább csak úgy érvényesülhet, ha az integrálásra kerül az EU politikai és irányítási rendszerében. A rezilienciát, mint képességet ma már külön stratégiákban, cselekvési tervekben, pénzügyi alapokban, sőt a jogszabályokban is említik, jegyzik.⁶

A honvédelmi ágazati szintű nemzeti ellenállóképesség fejlesztésének egy lehetséges elgondolása

Magyarország Kormánya elkötelezett amellett, hogy hazánk és a magyar állampolgárok Biztonságát garantálja, ezért fogadta el a Zrínyi Honvédelmi és Haderőfejlesztési Programot, amellyel az elmúlt huszonöt év legnagyobb és legátfogóbb honvédelmi programja indul meg. Az elmúlt negyedszázadban nem volt hasonló példa, a Magyar Honvédség minden területét érintő modernizációs fejlesztésre, amelyhez most a feltételek adottak lesznek. Olyan fejlődési pályára állhat a Magyar Honvédség, amellyel meghatározó erővé válhat, tovább erősítve Magyarország biztonságát, Európa közös védelmét és a NATO szövetségét. A program elődleges célja egy korszerű eszközökkel felszerelt, a kor biztonsági kihívásaira adekvát válaszokat adó honvédség létrehozása úgy, hogy biztosítva legyen a társadalomból építkező háttország is, amely önként, de tudatosan gondolkodik és tesz az ország biztonságáért. Ennek a célnak elérésére ki kell alakítani a Magyar Honvédség KFI ökoszisztémáját⁷ és újra kell élesíteni haditechnikai képességek hazai bázisú kialakítását és fenntartását biztosító védelmi ipart.⁸

⁶ Az EUR-Lex tartalmának fő forrása az Európai Unió Hivatalos Lapja (HL). A Hivatalos Lap naponta jelenik meg. <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html?locale=hu> (Letöltés ideje: 2022. október 30.)

⁷ Kutatási, Fejlesztési és Innovációs ökoszisztéma: Innovációs ökoszisztéma alatt azt a környezetet értjük, amelyben a kutatással, fejlesztéssel és innovációval foglalkozó szereplők találkoznak egymással, együttműködéseket alakítanak ki és ezek eredményeképpen a KFI folyamat végén megszületik a társadalom számára hasznosítható fejlesztés, eszköz, termék. p. 93. <https://nkfih.gov.hu/hivatalrol/strategia-alkotas/kutatasi-fejlesztési-innovacios-strategia> (Letöltés ideje: 2022. november 12.)

⁸ Magyarország Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Stratégiája (2021–2030) p. 56-57. <https://nkfih.gov.hu/hivatalrol/strategia-alkotas/kutatasi-fejlesztési-innovacios-strategia> (Letöltés ideje: 2022. november 12.)

A nemzeti ellenállóképesség fejlesztése kiemelt feladat a védelmi- biztonsági és a védelem igazgatásági szakterületen belül, amely szervesen illeszkedik a hazai védelmi szektor reform feladataihoz. A reziliencia képesség fejlesztése során az újonnan megfogalmazott képességek és eljárásrendek beépíthetővé válnak a Magyar Honvédség fejlesztési folyamataiba. A válságkezelés katonai feladatai - a katonai válaszlehetőségek és megoldások - mellett viszont tovább fejleszthetők a polgári válságreakálás, valamint a polgári felkészítés azon képessége, amelyeket a Magyar Honvédség a jövőben hatékonyabban támogatni képes. A kormányzati szintű és a hazai biztonsági szektor teljes egészét átfogó feladat stratégiai szintű tervezését, szervezését és végrehajtását a Miniszterelnöki Kabinetiroda Védelmi Igazgatási Hivatala⁹ (VIH) irányításával, a Belügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium részvételével végzi. A VIH megalakításának célja az ország biztonságának fokozása, a védelemhez és a biztonsághoz kapcsolódó igazgatási feladatok, valamint az összkormányzati felkészülés összehangolása a válságkezelés és a különleges jogrendi feladatellátás terén. A megalakult VIH elsődleges feladatai közé tartozik, hogy az egyes tárcák ágazati tevékenysége összehangolásra kerüljön, a jogi szabályozási, a válságkezelési és válságreakálási rendszerek összkormányzati szinten koordináltan valósuljon meg.

A Honvédelmi Minisztérium felsővezetése a haderőfejlesztés feladataival párhuzamosan, a védelmi ágazati szabályozás korszerűsítésével összhangban elhivatott és stratégiai célkitűzésként tekinti a nemzeti ellenállóképességünk fejlesztését. A honvédelmi tárca vezetése ezért, egy új szakpolitikai feladatként tekintheti az ágazati szintű nemzeti ellenállóképesség fejlesztését szolgáló „konceptió” kidolgozását. Célkitűzése lehet, egy korszerű és a nemzeti értékeinknek, nemzeti érdekeinknek megfelelő elgondolás és terv kimunkálása. A NATO szövetségi tagságból adódó kötelezettségeink a nemzeti védelmi tervezés rendszerünkre is érvényes, befolyással van, annak szabályrendszere a nemzeti képességfejlesztési folyamatokra is kihatnak, meghatározó jelentőséggel bírnak. A szövetség tervezési mechanizmusát befolyásoló mennyiségi és minőségi mutatók, a NATO védelmi tervezési rendszerében (NATO Defence Planning Process - NDPP¹⁰) tisztán meghatározottak. A képesség-követelmények rendszere a civil komponensre érintő fejlesztési ajánlásokat is tartalmazza. Ezen, civil vonatkozású szükségletek megkövetelik a külön, önálló területként való erőforrás tervezést, valamint azok védelmi tervekben, országvédelmi terveiben való megjelenítését is. A képességek fejlesztésének tervezését, tervezett ütemének betartását, végrehajtását, valamint képesség alkalmazhatóságát a Szövetség folyamatosan ellenőrzi, és arról jelentést tesz a NATO politikai vezető testülete, az Észak-atlanti Tanács¹¹ (North Atlantic Council - NAC) részére.

⁹ Védelmi Igazgatási Hivatal (VIH) - Az Alaptörvény kilencedik módosításával megkezdett védelmi és biztonsági szabályozási reform következő állomásaként 2022. október 1-jei hatállyal a Miniszterelnöki Kabinetirodát vezető miniszter irányítása alá tartozó, központi hivatalként működő költségvetési szerv alakult meg. A Védelmi Igazgatási Hivatal 2022. november 1-jétől - a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló 2021. évi XCIII. törvény hatályba lépésétől - a védelmi és biztonsági igazgatás központi szerveként működik. <https://kormany.hu/hirek/megalakul-a-vedelmi-igazgatasi-hivatal> (Letöltés ideje: 2022. november 12.)

¹⁰ NATO Defence Planning Process (NDPP) - The aim of the NATO Defence Planning Process (NDPP) is to provide a framework within which national and Alliance defence planning activities can be harmonised to enable Allies to provide the required forces and capabilities in the most effective way. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49202.htm (Letöltés ideje: 2022. november 12.)

¹¹ Az Észak-atlanti Tanács (NAC) a NATO legfőbb politikai döntéshozó testülete. Mindegyik tagországnak van képviselője a NAC-ban. E testület legalább hetente ülészik, vagy szükség esetén bármikor, különféle szinteken. Az üléseken a főtitkár elnököl, aki segíti a tagokat abban, hogy a fő kérdésekben megállapodásra jussanak. https://www.nato.int/nato-welcome/index_hu.html (Letöltés ideje: 2022. november 10.)

A NATO egyértelmű célkitűzése, hogy politikailag, katonailag erősebb legyen, és globális kitekintéssel rendelkezzen. Az elmúlt időszakban a NATO politikai vezetői számos javaslatot fogalmaztak meg, miszerint konkrét stratégiai eredményeken keresztül kívánják erősíteni a Szövetség egységét, a transzatlanti együttműködést, a kollektív védelmi elkötelezettséget. Az újonnan kidolgozott NATO stratégiai koncepció tartalmazza a közös finanszírozás kiterjesztését, a NATO technológiai fölényének megőrzését, a kiképzés és kapacitás-építés fokozását, a Kutatás, Fejlesztés és Innováció kiemelkedő szerepét, klímaváltozáshoz kapcsolódó biztonsági aspektusokat, az ellenállóképesség (reziliencia), a szövetségesek közötti politikai konzultáció és a NATO-partnerségek erősítését, valamint a NATO Stratégiai Koncepciójának folyamatos fejlesztését, megújítását.

Tanulmányomban, ezért egy - a honvédelmi ágazati szinten a képességfejlesztéssel kapcsolatos szakmai kérdésekre és igényekre logikus és releváns válaszokat adó, egy a reziliencia képességfejlesztésére vonatkozó lehetséges elgondolás - egy koncepció tervezet ajánlására teszek javaslatot.

A Szövetség hét „resilience” alapkövetelményt határoz meg, amelyek folyamatos fejlesztését kiemelten kezeli:

1. A kormányzat és a kritikus kormányzati szolgáltatások – a kritikus informatikai infrastruktúrák működésének, folytonosságának biztosítása;
2. Rugalmas energiaellátás feltételeinek biztosítása, a villamos és egyéb energia-hálózatok, a nemzeti és a határokon átnyúló elektromos rendszerek rugalmas fenntartása;
3. Tömegek ellenőrizetlen mozgásának hatékony kezelése;
4. Élelmiszer- és vízkészletek biztosításának rugalmassága;
5. A nagyszámú áldozatok kezelésére való képesség, a megfelelő civil egészségügyi rendszerek rendelkezésre állása;
6. Civil kommunikációs rendszerek alkalmazásának rugalmassága;
7. Közlekedési rendszerek működtetése és rugalmas fenntartása (a NATO-erők gyors felvonulásának biztosítási képessége a Szövetség területén, valamint a polgári szolgáltatások válsághelyzeti biztosításának rugalmassága).

Az új elgondolás kimunkálása jelen esetben is, az ágazati feladatok és stratégiai dokumentumok, tervek kidolgozásának eddigi gyakorlata szerinti törzskari eljárásokkal, a jóváhagyott és alkalmazott tervezési metódusokkal valósítható meg. A tervezés során a stratégiai tervdokumentumok előkészítésére, elfogadására és megvalósítására vonatkozó kritériumokat¹² célszerű figyelembe venni, amelyek az alábbiak:

- A stratégiai tervdokumentumban foglaltak megvalósíthatók legyenek;
- A megvalósítás pénzügyi háttere adott legyen, valamint a pénzügyi ráfordítások arányban álljanak az elérni kívánt eredményekkel;
- Az eredmények társadalmi, gazdasági, környezeti szempontból fenntarthatóak legyenek;
- Az érintett szakpolitikai területre vonatkozó vagy ahhoz kapcsolódó stratégiai tervdokumentumok egymásra épülő rendszert alkossanak, valamint illeszkedjenek az

¹² 38/2012. (III. 12.) Korm. rendelet 6. § (9) bekezdés

összkormányzati célkitűzésekhez és a más szakpolitikai területekre vonatkozó stratégiai tervdokumentumokhoz;

- A stratégiai tervdokumentum releváns és megalapozott adatokra, információkra épüljön, a benne szereplő célokhoz mutatók legyenek rendelve, továbbá jelenjenek meg benne a nemzetpolitikai, az európai uniós és nemzetközi összefüggések.¹³

A honvédelmi ágazat nemzeti ellenállóképesség fejlesztési stratégiájának célkitűzései, a rendelkezésre álló alapadatok és a jelenlegi rendszerjellemzők mellett az alábbiak szerint foglalhatók össze:

1. A koncepció kimunkálásának fő célkitűzése lehet feltérképezni és meghatározni, hogy az új típusú biztonsági kihívások milyen új és azonnali feladatot jelentenek a védelmi szektorra, és ezen belül a nemzeti haderő műveleti képesség követelményeinek és a nemzeti ellenállóképesség fejlesztésére, nemzeti szinten és a NATO szövetségi rendszerében;
2. Az egyes, új típusú biztonsági kihívások vizsgálata kapcsán beazonosíthatóvá válik, hogy a fenyegetésekre mely esetekben szükséges elsődlegesen katonai válaszlépésre felkészülni és mely esetekben kerülhető el a fegyveres konfliktus. A fejlesztés során meghatározható, hogy mely kihívások kezelhetők más típusú igazgatási eljárással, szabályozással, vagy más ágazatok eszköztárainak, erőforrásainak önálló vagy kombinált alkalmazásával, illetve milyen új haderő képességek, erőforrások és új eljárásrendek rendelkezhetők a polgári felkészítés és védekezés rendszerébe;
3. Mindezek alapján konkrétan beazonosítható, hogy a honvédelemért és a polgári felkészítéséért felelős minisztérium (HM), mely esetekben és milyen erőforrások hozzárendelésével képes támogatni a „nemzeti reziliencia képesség” fejlesztését, azon belül hogyan növelhető az MH rezilienciája;
4. A nemzeti ellenállóképesség fejlesztésének, honvédelmi ágazati szintű feladatai mindezek mellett irányulhat egy „Honvédelmi ágazati reziliencia stratégia” kidolgozására, valamint egy „Ágazati szintű nemzeti reziliencia terv” kimunkálására is. Mindkét stratégiai dokumentum esetében célszerű és szükségszerű a kormányzati irányítást és koordinációt végző Védelmi Igazgatási Hivatal szakmai intézkedését és központi koordinációját mérvadónak és iránymutatónak tekinteni.

A stratégiai tervező munka során kiemelt szerepe van a tervezési fegyelem következetes betartásának. A tervezési folyamat nem lehet ad-hoc jellegű feladat, hisz a védelmi és biztonsági tervezés alapjai törvényben szabályozottak. *„Az ország védelmének és biztonságának fenntartása, erősítése és az arra történő felkészülés érdekében a Kormány védelmi és biztonsági tervezési rendszert működtet. Rendeltetése szerint a védelmi és biztonsági tervezési rendszer a törvény szerinti védelmi és biztonsági szervezetek, valamint a védelmi és biztonsági feladatok ellátásában részt vevő, Kormány irányítása alatt álló szervek eseménykezelésre való felkészítése, kapcsolódó működésük, fejlesztésük stratégiai meghatározása és az együttműködés kereteinek biztosítása kialakított rendszer.”* (Vbő. 20. § (1) bekezdés).

¹³ ZÁKÁNY Péter - A védelmi és biztonsági tervezés rendszerének alapvetései, összefüggések feltárása a NATO és a hazai tervezési rendszerekkel, a fejlesztések lehetséges irányainak beazonosítása. p. 8 - 9. <https://hkk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-elet/kutatomuhelyek/vedelmi-biztonsagi-szabalyozasi-es-kormanyzastani-kutatomuhely/muhelytanulmanyok/2022> (Letöltés ideje: 2022. november 10.)

A törvény kimondja, hogy a védelmi és biztonsági tervezési rendszerben:

- központilag meghatározott szempontrendszer szerint (a Kormány által biztosított iránymutatások alapján);
- ágazatilag elkülönülten (minden ágazatra kiterjedően, az ágazati specialitások figyelembe vételével);
- kormányzati szinten összehangolt módon (lehetőleg egy koordináló szerv útján, azonos irányelvek szerint történő tervezéssel);
- a költségvetési források tervezésére is kiterjedően (törvényben meghatározottak szerint¹⁴, figyelembe véve a rendelkezésre álló forrásokat, a kitűzött célok mentén tervezve) kerülnek kialakításra stratégiai és végrehajtási szintű tervdokumentumok.

A központilag meghatározott szempontrendszer alatt értjük mindazon a kormány által meghatározott irányelveket, iránymutatásokat, elveket stb., illetve egyéb a védelmi és biztonsági tevékenységhez kapcsolódó intézkedéseket, amelyek célkitűzései mentén biztosítható Magyarország és az állampolgárok védelme egy bekövetkező védelmi és biztonsági esemény kapcsán.

Az ágazatilag elkülönültség lefedi mindazon speciális, az ágazat védelmi és biztonsági tevékenységgel összefüggő, az ágazatra vonatkozó feladatokat, folyamatokat, amelyek elősegítik a kormányzat által meghatározott célok elérését a kijelölt tempóban és ütemezés szerint, együttműködve a többi ágazattal. A kormányzati szinten összehangolt feladatok biztosítják mindazon követelményeknek való megfelelést, amelyek az ágazatokat más-más módon és mélységben érinthetnek, de ugyanazon célok érdekében, ugyanazon folyamat részeként kerülnek végrehajtásra a résztvevő szereplők (ágazatok) együttműködésében, kijelölt szervezet (pl. Vbő. szerinti központi szerv) koordinációja mellett. A költségvetési források tervezésére is kiterjedő megfogalmazás teljes mértékben támaszkodik a 2022 novemberétől hatályba lépett Vbő. és Hvt. rendelkezéseire, amely szerint minden ágazatnak a saját költségvetése terhére terveznie kell tágabb értelemben a védelmi és biztonsági feladatkörével, szűkebb értelmezésben pedig a honvédelemmel kapcsolatos feladatait, amelyeket forrásokkal kell alátámasztani. A kormányzati elveknek megfelelően a tervdokumentumokat úgy szükséges kidolgozni, hogy azok tartalma biztosítsa az összhangot a tervrendszerben készülő egyéb tervekkel, továbbá a tervekben foglalt célok, feladatok megvalósításának illeszkedniük kell az összkormányzati célkitűzésekhez.¹⁵

De vizsgáljuk meg, hogyan valósulhat ez meg a gyakorlatban, kimondottan a példaként szereplő, HM tárca szintű stratégiai tervezőmunka esetében. A kidolgozó munka kezdetekor, célszerű lehet a kezdeti tervezési adatok és ismert rendszerjellemzők alapján, egy - a nemzeti ellenállóképesség tárcaszintű fejlesztésnek feladatairól szóló - „Előzetes Elgondolás” kialakítása.

¹⁴ 2021. évi CXL törvény (Hvt.) 10. § (3) c. pont, Vbő. 50. § c. pont

¹⁵ ZÁKÁNY Péter - A védelmi és biztonsági tervezés rendszerének alapvetései, összefüggések feltárása a NATO és a hazai tervezési rendszerekkel, a fejlesztések lehetséges irányainak beazonosítása. p. 25 - 26. <https://hbk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-elet/kutatomuhelyek/vedelmi-biztonsagi-szabalyozasi-es-kormanyzastani-kutatomuhely/muhelytanulmanyok/2022> (Letöltés ideje: 2022. november 10.)

Már az elgondolás kialakításának és feladatok kidolgozásának kezdeti szakaszában szükséges lehet a nemzeti, nemzetközi és szövetségi (NATO, EU) szintű - a reziliencia képességfejlesztéssel kapcsolatos - adatok, információk és tudásbázis rendszerezése és elektronikus adattárakban való rögzítése, az adattárak, jogszabály gyűjtemények létrehozása és folyamatos bővítése. A kidolgozók a honvédelmi ágazat nemzeti ellenállóképesség fejlesztési stratégiájának kialakításáról szóló „Előzetes Elgondolás” összeállításával párhuzamosan, opcionálisan egy, „Feladat és Ütemterv” című dokumentum, valamint egy, a tárcaszintű feladatok tervezési feladatairól szóló felsővezetői „Összefoglaló jelentés” előkészítése és kidolgozása mellett is dönthetnek. A koncepció kidolgozását tehát célszerűen, egy egységes elgondolás alapján, minden oldalról támogatott és a kijelölt szakmai szereplőkkel, szervezetekkel együttesen lefolytatott törzskari eljárás, tervező munka előzheti meg.

Az „Előzetes Elgondolás, vagy Koncepció Tervezet” jelentés egy változatban, a tartalmi összetevőit tekintve az alábbi területek, szempontok szerint építhető fel:

1. Kormányzati és stratégiai célkitűzések, felsővezetői szándék, a feladat, a vízió és az alapvetések konkrét megfogalmazása;
2. A geostratégiai és biztonsági környezet előzetes értékelése a kapcsolódó stratégiák pl: Nemzeti Biztonsági Stratégia (NBS), Nemzeti Katonai Stratégia (NKS) tükrében, következtetések megfogalmazása;
3. Kihívások, kockázatok, fenyegetések (globális, regionális, nemzeti) előzetes értékelése, következtetések megfogalmazása;
4. Reziliencia fogalmi meghatározások, továbbá a NATO, EU, nemzeti szabályozó rendszer, direktívák és nemzetközi ajánlások, a nemzetpolitikai, az európai uniós, a NATO és nemzetközi összefüggések;
5. A NATO Reziliencia 7 alapkövetelménye és az „akceleratorok”, a NATO új Resilience Committee (RC) tervezési ciklusai, nemzeti szintű feladatai és azok végrehajtottsága;
6. Nemzeti haderőkép, képesség célok és követelmények, jövőbeni képességek értékelése;
7. Eddig végrehajtott tárcaszintű reziliencia feladatok;
8. Kikövetkeztetett és a képességfejlesztés további feladatai - költségkihatások előzetes meghatározása;
9. A képességfejlesztés követelmény, végcél és kimeneti célok, a kidolgozásra tervezett dokumentáció rendszer meghatározása és annak hierarchikus kapcsolódása a stratégiai dokumentáció rendszerhez;
10. A kidolgozás „Feladat és Ütemterve”, amely célszerű, hogy tartalmazza a részfeladatokat, a határidőket, a végrehajtásért felelős szervezeteket és az együttműködők körét;
11. Javaslat a tárcaszintű és feladatra vonatkozó, kormányzati szintű Kommunikációs Stratégia és Terv kidolgozására és annak széleskörű bevezetésére;
12. Együttműködési, koordinációs feladatok és fontosabb határidők;
13. Javaslat a tárcaszintű „Munkacsoport létrehozására, vagy HM - MH szintű csoportos munkavégzés” elrendelése.

A geostratégiai és biztonsági környezet értékelése a Nemzeti Biztonsági Stratégia (NBS) tükrében - „Biztonságos Magyarország egy változékony világban”

A hazai korszerű biztonságpolitikai gondolkodóink már évekkel ezelőtt, egyedi módon és kiemelkedően fontos elméleti, tudományos rendszerbe szervezték a XXI. századra jellemző kihívásokat és biztonsági kockázatokat¹⁶.

A kihívások megállapítása során Professzor Resperger, az alábbi kategóriákat és problémákat sorolja be:

- A demográfiai robbanás és következményei;
- Az energiahordozók kimerülése;
- Az élelmiszer, víz és a természeti erőforrások problémája.

A biztonsági kockázatok terén:

- A migráció és a vele összefüggő kockázatok; (nemzetközi tendenciák, Európai migrációs trendek, magyar kihatások)
- Etnikai -vallási ellentétek kockázatai;
- A tömegpusztító fegyverek elterjedéséből adódó kockázatok;
- A hagyományos kémiai, biológiai és a nukleáris fegyverek hatásadatai.

Hasonló tudományos alaposággal és minőségben osztályozza a XXI. század fenyegetéseit is, amit az alábbi felosztásban rendszerez:

- A terrorizmus;
- A kábítószer és az ellene való küzdelem (annak nemzetközi, hazai helyzete);
- A fegyveres konfliktusok, háborúk hatásai.

Ha az aktuális és 2020-ban megújult Nemzeti Biztonsági Stratégiát vizsgáljuk hasonló kategorizálást és besorolást láthatunk. A globális környezetben számos kihívás, kockázat és fenyegetés irányulhat hazánk, vagy szövetségi rendszereink ellen. Ezen tényszerűség szükségessé tette, hogy a korábbi, 2012-es NBS-ben meghatározott értékeink alapján 2020-ban egy korszerű, napjaink biztonsági kihívásait, kockázatait és veszélyeit újra vizsgáló NBS került kiadásra. A 2020-ban kiadott új Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájában az alábbi kihívások, kockázatok és fenyegetettségek kerültek meghatározásra:

- „Illegális migránsok tömeges érkezése a nyugat-balkáni vagy más, hazánkat érintő útvonalon és idegen népesség Magyarországra telepítése;
- váratlan fegyveres támadás;
- összehangolt és széleskörű diplomáciai, információs és titkosszolgálati - hibrid - műveletek pénzügyi-gazdasági nyomásgyakorlással, vagy katonai fenyegetéssel párosulva Magyarország destabilizálása, kormányzati cselekvőképességének, politikai stabilitásának és társadalmi egységének gyengítésének, továbbá nemzetközi érdekérvényesítő képességének korlátozása céljából;

¹⁶ RESPERGER István: „Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. Felderítő Szemle, Budapest. 2013. XII. évfolyam 3. szám <https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2013-3.pdf> (Letöltés ideje: 2022. november 13.)

- jelentős károkat okozó kibertámadások a kormányzati informatikai rendszerek, az E-közigazgatás, a közműszolgáltatók, a stratégiai vállalatok, a létfontosságú infrastruktúra egyéb elemei és más, a társadalom működésében fontos szervezetek számítógépes hálózatai ellen;
- terrorcselekmény elkövetése Magyarországon, illetve magyar állampolgárok vagy magyar érdekeltségek ellen külföldön;
- a nemzeti szuverenitást sértő, a nemzeti döntési jogköröket nyíltan vagy leplezetten elvonó törekvések, továbbá a határon túli magyar közösségek helyzetének jelentős romlása vagy ellehetetlenülése, amelynek következtében tömegesen kényszerülhetnek elhagyni szülőföldjüket;
- a tartós népességfogyás és a lakosság átlagéletkorának folyamatos emelkedése miatt kritikus demográfiai helyzet kialakulása;
- a nemzetközi gazdasági válság kiújulása, vagy a globális kereskedelmi konjunktúra tartós leállása, ennek következtében pedig a globális és regionális értékláncok leromlása;
- az energiainportban bekövetkezett fennakadásból fakadó ellátási válsághelyzet létrejötte;
- súlyos és tartós instabilitás kialakulása, illetve „bukott állam” létrejötte hazánk közvetlen szomszédságában vagy régiójában;
- a forradalmi technológiai fejlesztések illetéktelen kezekbe kerülésével a nemzet biztonságát veszélyeztető támadások vagy terrorcselekmények megjelenése;
- bűnszervezetek, szervezett bűnözői csoportok magyarországi térnyerése és befolyásának erősödése;
- tömegpusztító fegyverekkel, illetve nukleáris, radiológiai, biológiai vagy vegyi szennyezőanyagokkal Magyarország, vagy a környező országok ellen végrehajtott támadás vagy terrorcselekmény;
- olyan Magyarország, vagy szomszédos országok területén bekövetkezett ipari balesetek és katasztrófák, amelyek regionális kihatásokkal járnak;
- a lakosság tömeges és súlyos megbetegedésének kockázatát hordozó járványos betegség magyarországi megjelenése és gyors terjedése;
- nagyobb ár- és kiterjedt belvizek kialakulása, valamint más természeti katasztrófák hosszantartó aszályos időszakok, hó- és hideghullámok, heves viharok, pusztító erdő vagy vegetációtüzek rendszeres bekövetkezése;
- a globális felmelegedés következtében tartósan vízhiányos időszakok rendszeres előfordulása, a talaj fokozatos kiszáradása és eróziója, valamint a vegetáció pusztulása egyes erősen sérülékeny hazai térségekben.”

Az új NBS valós és hiteles képet ad nemzetünk biztonsági környezetére vonatkozóan, a korábbi stratégiákhoz képest hangsúlyosabban foglalkozik a megelőzéssel, az ellenállóképességgel és annak fokozásával. Az NBS stratégiai szintű tartalma miatt konkrétan ugyan nem klasszifikálja a jelenlegi geostratégiai környezetre jellemző kockázatokat, kihívásokat és veszélyeket, viszont azok korszerű és tudományos meghatározásai átfogó képet adnak.

Össességében megállapítható, hogy a napjainkra jellemző háborúk és konfliktusok nagymértékben eltérnek a kilencvenes évek hadviselésétől, hiszen azokban paradigmatisztikus változások következtek be, amelyek új, negyedik generációs hadviselési formákban és hibrid háborúkban jelennek meg.

A XIX. század háborúiban kiemelt fontossággal bír az együttműködés és a politika kapcsolata a fegyveres erők és a civil komponensek között. Szinte biztosan állítható, hogy a jövőben a haderők alkalmazása során gépesített hadtestek és hadseregcsoportok nagy valószínűséggel nem feszülnek egymásnak, az egymással való küzdelem során, nem az ellenség területének pusztítása, annak birtokbavétele és az ellenség élő erejének megsemmisítése lesz a kitűzött hadművelleti cél, hanem inkább az ellenálló fél hatáslapú legyőzése, vagy a konfliktus befagyasztása az erőszakkal arányos erő alkalmazásával. A haderőket a jövőben sokkal inkább vívótörként, mint pallosként használják.¹⁷

[MO1] megjegyzést írt: Forrásmegjelölés szükséges

A tervezési folyamatot befolyásoló geostratégiai környezet, biztonságunk jelenlegi helyzete

A World Bank (2016) jelentése alapján a külső sokkok három fajtáját különböztetjük meg (természeti, technológiai és társadalmi-gazdasági veszélyek). Az első csoportba tartoznak a klímaváltozás negatív hatásai, a villámárvizek, az áradások, a sárlavinák, az intenzívebb viharok, a gyakoribb tüzesetek, a szárazság, az aszály, és a magasabb átlaghőmérséklet. A második csoportba a technikai-technológiai veszélyek lehetnek - többek között - az épített környezet hirtelen bekövetkező változása, a hidak, az épületek összeomlása, a vegyipari katasztrófa, a kibertámadás, a robbanás, a tűz, a gáz-, illetve olajszivárgás, az egyéb ipari katasztrófa, a mérgezés, a közlekedési baleset, a nagy ellátórendszerekben bekövetkező leállások, az üzemzavarok, a sugárzás. A harmadik csoportba sorolható a korrupció, az üzleti ciklusok változása, a demográfiai változások, a gazdasági válság, a magas munkanélküliség, a sztrájkok, a terrorizmus, a politikai és társadalmi konfliktusok, az ellátási válság, a háború. Az UNISDR (2015) előrejelzése szerint 2030-ra az épített környezetben (valamilyen ember okozta vagy egyéb természeti katasztrófával összefüggésben) bekövetkező károk után a helyreállítás költsége évente átlagosan 314 milliárd USD-t emészt fel, 2030 után pedig eléri az évi 415 milliárd USD-t. A fókusz ez alapján sokkal inkább a megelőzésre kell helyezni, nem pedig a katasztrófa után a helyreállításra, újjáépítésre. Persze ez a megközelítés korántsem tekinthető újnak, gondoljunk csak a Stern-jelentés azon következtetésére, miszerint az éghajlatváltozással kapcsolatos határozott, korai cselekvés haszna nagyobb, mint annak költségéé. Ha ma a globális GDP 1%-át mitigációra (enyhítésre, csillapításra) fordítanánk, azzal a későbbiekben a globális GDP akár 20%-t is elérő veszteségeket kerülhetnénk el (Stern 2006).¹⁸

Földünk erőforrásai, természeti kincsei rohamosan csökkennek, egyre korlátozottabbá válnak. A globális biztonság romló tendenciát mutat, és a globális hatalom átrendeződésével a föld különböző társadalmainál jelentkező bizonytalanságok tovább nőnek. Ezek a folyamatok kikényszerítik és növelik az új kockázatokra és veszélyekre adott racionális válaszok beazonosítását. A következő dekádokban, a világ népességének növekedését döntően a kevésbé fejlett, elmaradott országok növekedése fogja meghatározni. Afrika népessége 2050-ig a kutatások szerint megduplázódik.

¹⁷ SZENES Zoltán: Biztonsági kihívások a 21. században. Dialóg Campus. Budapest. <https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/3.%20Szenes%20k%C3%B6nyv,%20k%C3%B6nyvr%C3%A9szlet.pdf> (Letöltés ideje: 2022. november 12.)

¹⁸ SEBESTYÉNNÉ Szép Tekla – SZENDI Dóra – NAGY Zoltán – TÓTH Géza A gazdasági reziliencia és a városhálózaton belüli centralitás közötti összefüggések vizsgálata <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2020/03/ts600303.pdf> (Letöltés ideje: 2022. november 15.)

Egyes kutatások szerint 2050-ben, mintegy 1,9 milliárd emberrel többen élnek majd a bolygónkon, mint ma, ami 2020-ban 7,8 milliárd fő volt, 2050-ben 9,7 milliárd főre, míg 2100-ban 10,9 milliárd főre becsülhető. Az éghajlatváltozás várhatóan, szintén jelentős hatással lesz a természeti erőforrásokra, a világ gazdaságra, az emberi egészségre és a humánbiztonságra. A klímaváltozás hőmérséklet emelkedéséhez, a csapadékviszonyok extrém megváltozásához és a szélsőséges időjárási események gyakoribbá válásához vezetnek. Fel kell készülni arra a lehetőségre is, hogy a globális hőmérséklet akár 3 °C fokkal vagy még magasabbra is emelkedhet. Az éghajlatváltozás az elkövetkező évtizedekben az államok és társadalmak stabilitását fenyegető egyik legnagyobb fenyegetés lesz. A levegőszennyezés komoly probléma napjainkban, sajnos a statisztikák szerint, világszerte 8 halálesetből 1-ért a levegőszennyezés okolható. A talajszennyezés miatt is egy újabb ökológiai válsággal nézünk szembe. Világszerte a háztartási és ipari hulladékok 33% -kát még mindig nyíltan tárolják, és hozzávetőleg 40% -a talajba ásva, földfelszíni tárolókba kerül. A talajban lévő károsanyagok az eső következtében tovább mosódnak, elszivárognak, egyre jobban károsodnak a termőföldek, ami súlyos mértékben kihat az élelmiszer és vízbiztonságra is.¹⁹ A jövőben a túlnépesedés miatt a populáció vízigénye arányaiban növekedni fog, és ezzel párhuzamosan a globális élelmiszerigény is növekszik, a föld lakosságának egyre több kalóriára lesz szüksége a népesebb világ táplálásához. A világ népességének közel egynegyede küzd ivóvíz-ellátási gondokkal. A kutatások szerint, 2025-ben a földön összesen 2,4-3,4 milliárd ember fog úgynevezett „vízstresszes” országokban élni. Ezek a vízstresszes területek nagyrészt az afrikai, a közel-keleti, a dél-ázsiai országokban és Észak Kínában vannak. A „harmadik világ” országaiiban, megközelítőleg 1,2 milliárd ember nem jut megfelelő minőségű és mennyiségű édesvízhez. A Föld globális vízigényének megoszlása 70% -ban a mezőgazdasági, 20% -ban az ipari és a maradék 10% -ban a lakossági felhasználás között oszlik meg.²⁰

A Közel-Kelet lassan élhetetlenné válik. A világ 17 leginkább vízhiányos országa közül 12 a Közel-Keleten található. Az egyre növekvő népesség egyre több mezőgazdasági terület fejlesztését teszi szükségessé, és ez növeli a vízfogyasztást: 1992-ben Egyiptomban 58 millióan éltek - ma 107 millióan. Idén nyáron Európa területének 60 %-át súlyos aszály sújtotta. Eközben újra súlyos aszály dúl Szíriában, pusztító homokviharok fojtogatják az embereket Irakban, Irán északnyugati részén az Urmia-tó²¹ pedig nagyrészt eltűnt. Teherán metropoliszában már évek óta süllyed a talaj, mert ellenőrizetlenül szivattyúzzák ki a talajvizet. Világszerte csaknem négy milliárd ember él vízhiányos területeken, miközben több mint egymilliárd él rendkívüli vízhiány közepette. A második legnagyobb kockázati tényezőként emelte ki az éghajlatváltozás elleni fellépés elmulasztását. Jelenleg a Közel-Kelet

¹⁹ A szerző fordítása: Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium2050-Population-and-Society.html> (Letöltés: 2022. szeptember 18.)

²⁰ A szerző fordítása: Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium2050-Population-and-Society.html> (Letöltés: 2022. szeptember 18.)

²¹ Az iráni Urmia-tó környékének utóbbi 30 éves története katasztrofális példa arra, hogy a környezeti hatásokat figyelmen kívül hagyó, rövid távú gazdaságfejlesztési programok hogyan vezethetnek egészen rövid idő alatt az eredeti cél ellentétéhez. Az Irán északnyugati részén fekvő Urmia-tó körüli területet úgy vonták egyre nagyobb mértékben termelésbe, hogy a tavat vízzel tápláló természetes vízfolyásokra 50 duzzasztógátat építettek. A földek öntözése azonban elvonta a tó vízpótlását, azzal pedig nem számoltak, hogy a tó kiszáradását a globális felmelegedés is fel fogja gyorsítani. Az eső mennyisége jelentősen csökkent, a gátak megmaradtak, a tó pedig mára szinte teljesen kiszáradt. <https://g7.hu/vilag/20200809/a-gazdasag-fejlesztese-tonkre-tette-a-tavat-most-a-to-teszi-tonkre-a-gazdasagot/> (Letöltés ideje: 2022. november 15.)

és Észak-Afrika (MENA²²) országait súlyosan sújtja a vízhiány, és az egyik legsebezhetőbb övezetnek tartják őket. A Világbank azt jósolja, hogy 2050-re a vízhiány miatt a globális GDP növekedési 6 %-kal csökken, és ezt kiemelt kockázatként jelölte meg. Mivel a közel-keleti és észak-afrikai régió teljes kiterjedésének csak 2 %-a vizes élőhely, a korlátozott tartalékok nem képesek megbirkózni az éghajlatváltozással. Az amerikai Nemzeti Hírszerzési Tanács legfrissebb, „Global Trends: Paradox of Progress” elnevezésű jelentése szerint „Több mint 30 ország - ezek közel fele a Közel-Keleten - 2035-re rendkívül nagy vízhiányt fog tapasztalni, ami fokozza a gazdasági, társadalmi és politikai feszültségeket.”

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosának Hivatala (UNHCR²³) szerint a szélsőséges időjárási események általában tömeges migrációt és dominószzerű kimozdulásokat indítanak el. Korlátozott erőforrásokkal és vízhiányos éghajlati góccokon élve az emberek belső menekültekké válhatnak. Amikor a környezet egyre ellenségesebbé válik, ez „dominóhatást” hoz létre és a katasztrófa szélén álló emberek akár „hontalanná” is válhatnak. Komoly problémává vált a vidéki migráció a városokba egy olyan régióban, ahol a lakosság több mint fele városi területen él. A városok rendkívül komplex és bonyolult rendszereknek tekinthetők: a fejlődés erőközpontjai, a gazdasági növekedés motorjai. A városok lakónépessége, az ipar és a szolgáltatások (magas tőkevonásuk miatt) igen koncentráltan vannak jelen. Ezen növekvő koncentráció következtében a városok kiszolgáltatottsága, függősége nő. A városi népesség jólétét az infrastrukturális rendszerek, kommunikációs hálózatok, a nagy ellátórendszerek, ellátási láncok zavartalan működése biztosíthatja (World Bank 2016). És ez még nem ér véget, mivel a korlátozott készletekre nehezedő növekvő nyomás még nagyobb migrációt okozhat, és mindez ördögi körré válik. Becslések szerint 2060-ra 150-200 millió ember kényszerülhet elhagyni az éghajlattal kapcsolatos problémák miatt lakhelyét, és ennek a vízhiány lesz a fő oka. A szélsőséges körülmények, a vízbiztonság romlása akár háborúkat és komoly konfliktusokat is okozhat. Az ilyen körülmények - akár a hozzáférés szűkössége, akár megtagadása miatt - gyorsan határokon átnyúló katonai konfliktust robbanthatnak ki.²⁴

Az élelmiszer-ellátás bizonytalanságának veszélye egzisztenciális fenyegetés az emberiség számára. Az éhezés és az alultápláltság már nem korlátozódik a Globális Dél országaira, becslések szerint, az Egyesült Királyság lakosságának 5 %-a alultáplált. Az ENSZ világszerte jelentős élelmiszerbiztonsági kockázatokra figyelmeztet, mivel az egekbe szökő élelmiszerárak nyomást gyakorolnak az élelmiszer-ellátás biztosítására, különösen a szegény országokban. A jelentés az éghajlatváltozást és a geopolitikai feszültségeket emeli ki, mint az élelmiszerbiztonsággal kapcsolatos aggodalmakhoz hozzájáruló legfontosabb tényezőket. Aggasztó, hogy sok gazdaságilag kiszolgáltatott ország többet fizet, miközben kevesebb élelmiszert kap - áll a FAO jelentésében. A világ mezőgazdasági inputanyag-importszámlája az előrejelzések szerint 2022-ben új csúcst ér el, 424 milliárd dollárral. Ez 2021-hez képest 48 %-os költségnövekedést jelent. Az ukrajnai háború a Közel-Kelet és Észak-Afrika szegényebb országait sújtotta a legsúlyosabban.

²² MENA-országok: a közel-keleti és az északafrikai régió nyolc országa, Algéria, Egyiptom, Izrael, Jordánia, Libanon, Marokkó, Tunézia és Törökország https://edps.europa.eu/sites/edp/files/publication/18-03-19_opinion_international_agreements_europol_executive_summary_hu.pdf (Letöltés: 2022. november 15.)

²³ UNHCR, the UN Refugee Agency, is a global organization dedicated to saving lives, protecting rights and building a better future for refugees, forcibly displaced communities and stateless people. <https://www.unhcr.org/about-us.html> (Letöltés ideje: 2022. november 15.)

²⁴ KÁNCZ Csaba: A Közel-Kelet lassan élhetetlenné válik <https://privatbankar.hu/cikkek/makro/a-kozel-kelet-lassan-elhetetlenne-valik.html> (Letöltés ideje: 2022. november 15.)

Ezek az országok rendkívül nagy importfüggőséggel rendelkeznek, és a dollárral szembeni valutaleértékelődés tovább gyengítette őket. A háború előtt Oroszország és Ukrajna a világ búzakereskedelmének 30 %-át és a napraforgóolaj-export 78 %-át adta. Az ukrajnai háború jelentős zavarokat okozott. A világ búzakereskedelme várhatóan 1 %-kal csökken az előző év azonos időszakához képest a régióból származó export hiánya miatt. Míg azonban a világ búzatermelése az előrejelzések szerint a következő évben eléri a rekord 784 millió tonnát, amit elsősorban a kanadai és oroszországi jelentős betakarítási fellendülések támasztanak alá, és a globális búzakészleteket rekordszintre emelik, ezek a felhalmozódások elsősorban Kínában és Oroszországban várhatók, míg a készletek az előrejelzések szerint 8 %-kal csökkennek a világ többi részén. A szegényebb országok fogják a legsúlyosabban érezni a megnövekedett mezőgazdasági importköltségek terhét, mivel kevesebb műtrágya kerül felhasználásra, ami tovább csökkenti a termelékenységet és az élelmiszerek össztermelését. Az éghajlati válság közvetlenül érinti az élelmiszertermelést és az árakat. A közelmúltbeli pusztító európai hőhullámok súlyosan hátráltatták a gabonatermelést, és az ezt követő aszályok a kukoricatermelés 15 éves mélypontjához vezettek.²⁵

Az erőforrások és nyersanyagok - Földünk, jellemzően ipari működését tekintve, előreláthatóan, továbbra is a fosszilis fűtő és tüzelőanyagok felhasználása lesz jellemző majd. A fosszilis fűtőanyagok viszont kezdenek erősen korlátozottá válni, kifogyóban vannak. A nyersanyagok területén is kihívások várhatóak, pl. a ritkaföldfémek iránti kereslet területén az elektromos járművek akkumulátorai, a digitális és fejlett elektronikai technológiái, vagy a szélgenerátorok üzemeltetése érdekében, az igény 2050-re megtízszereződhet. Egy másik példa szerint az EU-nak körülbelül 60-szor több lítiumra lesz szüksége, mint napjainkban, amely elengedhetetlen az e-mobilitáshoz, és 15-ször több kobaltot, amelyet szintén széleskörűen az akkumulátor és elektronikai iparban használnak fel. Ma, a kritikusnak ítélt ásványi elemek, nyersanyagok elsődleges kitermelője és szállítója Kína, a korszerű elektronikai ipar számára nélkülözhetetlen elemeinek közel 80%-a Kínában van, csak ott bányászható.²⁶

A széles körben terjedő munkanélküliség, a környezeti és életkörülmények romlása számos országban elszegényedést generál. Egyes források szerint Földünkön, ma 21 konfliktus övezet van. A konfliktusok, háborúk, belső viszályok folyamata rendszerint szociális válságokkal és humanitárius katasztrófák kockázatával párosulnak. A régiók közötti migrációs áramlás 2050-re várhatóan magasabb lesz, mint ma, ami Globális fellépés nélkül 2050-ig akár 143 millió belső éghajlati bevándorlót (klimatikus migrációt) is előrevetítenek.²⁷

Az utóbbi években megjelenő stratégiai sokkok mellett figyelembe kell venni, hogy a technológiai fejlődés miatt a kibertérrel és világgúrral kapcsolatos kihívások terén is további felértékelődés várható. Továbbá a jövőben fokozott kihívást jelenthetnek a kettős

²⁵ KÁNCZ Csaba: Drámai üzenet jött a G20 csúcsról https://privatbankar.hu/cikkek/makro/dramai-uzenet-jott-a-g20-csucsrol.html?utm_source=rss&utm_medium=referral (Letöltés ideje: 2022. november 15.)

²⁶ A szerző fordítása: Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium2050-Environment-Resources.html> (Letöltés: 2022. szeptember 18.)

²⁷ A szerző fordítása: Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium2050-Economics-Business.html> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)

felhasználású technológiák térnyeréséből, valamint a feltörekvő és diszruptív technológiák²⁸ terjedéséből fakadó kihívások. Ezen kérdésekkel várhatóan a hazánk biztonságpolitikai keretrendszerét meghatározó szervezetek, így a NATO és az EU is hangsúlyosabban foglalkozhatnak a jövőben. A hibrid jellegű fenyegetésekkel szemben a nemzeti biztonság szavatolása érdekében a katonai ágazatnak nagy hangsúlyt kell fektetnie a nemzeti ellenállóképességre (rezilienciára), valamint a polgári és rendvédelmi szervekkel való szoros együttműködésre.

A HM ágazati tevékenységét, a tervezési folyamatokat érintő, új szabályozó rendszerei

Nemzeti rendszereink tekintetében, a Honvédelmi Ágazati Válságkezelő Rendszer bevezetéséről, valamint az annak részét képező HM Válságreakáló Rendszer részletes működtetésével kapcsolatos egyes feladatokról, a 2021. 08. 03. -tól hatályos, 26/2021. (VI. 30.) HM utasítás, átfogóan jelenti a honvédelemmel kapcsolatos minisztériumi szintű katonai döntés-előkészítő tevékenység szabályozását.

A Honvédelmi Ágazati Válságkezelő Rendszer felépítése és működése: 4. § A Honvédelmi Ágazati Válságkezelő Rendszer (a továbbiakban: HÁVR) rendeltetése a honvédelmi ágazat rendelkezésére álló képességek feladat-specifikus és időbeni összpontosítása a válsághelyzet megelőzése és kezelése érdekében. A HÁVR keretei között valósul meg a honvédelmi szervezetek feladat- és hatáskörébe tartozó válságkezelési feladatok során szükséges felső szintű döntések és szabályzók előkészítése, azok végrehajtásának irányítása, az ágazat, különösen a Magyar Honvédség (a továbbiakban: MH) képességei alkalmazásának vagy felhasználásának tervezése és összehangolása, valamint a szövetségi és nemzetközi kötelezettségekből fakadó feladatok végrehajtásával összefüggő döntéshozatali eljárásrendekhez igazodó, ágazati szintű stratégiai szakmai feladatok végrehajtása.

8. § A HÁVR magában foglalja a HM Válságreakáló Rendszert (a továbbiakban: HM VRR), a Katonai Egységes Felderítő Rendszert (a továbbiakban: KEFR) és az MH Műveleti Vezetési Rendszert (a továbbiakban: MH MVR).

9. § Az ágazati szintű válságkezelésre vonatkozó miniszteri döntések a HÁVR elemeként működő HM VRR-en keresztül érvényesülnek.

10. § A HÁVR elemei az időszerűen kialakult helyzetnek megfelelően kiegészülhetnek az együttműködő szövetséges, kormányzati és nem kormányzati, valamint a honvédelmi szervezetek állományából delegált összekötőkkel és szakértőkkel.

A tervezési folyamatokat számos külső és belső tényező, valamint összetett és bonyolult szabályozó rendszer befolyásolja, amelyek figyelembevétele szintén meghatározó. Ilyen fontos az Integrált Védelmi és Biztonsági Iránymutatás és az Ország Védelmi Tervrendszer szabályai.

A védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló 2021. évi XCIII. törvény²⁹ (a továbbiakban: Vbö. tv.) 22. §³⁰ (1) bekezdés c) pontja szerint, miszerint:

²⁸ A feltörekvő és diszruptív technológiák: <https://computerworld.hu/uzlet/diszruptiv-technologiak-az-ot-fo-felforgato-231071.html> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

²⁹ 2021. évi XCIII. törvény

³⁰ A törvényt az Országgyűlés a 2021. június 15-i ülésnapján fogadta el. A kihirdetés napja: 2021. június 25. A törvény a 2022: VII. törvény 103 §-a alapján 2022. november 1-jén lépett hatályba.

a kiadásra kerülő kormányzati szintű Integrált Védelmi és Biztonsági Iránymutatást az Ország Védelmi Tervrendszer elkészítésével együtt célszerű kezelni és indítani a nemzeti ellenállóképeség fejlesztési stratégiának kidolgozásával.

A Vbö. tv. 22. § (5) bekezdése alapján, az Integrált Védelmi és Biztonsági Iránymutatás a Kormány határozatában kiadott tervezési dokumentum, amely hosszú távra határozza meg:

- a) az ország védelmi és biztonsági érdekeinek érvényesítéséhez szükséges képességcélokat;*
- b) az ország biztonságának fenntartásához és megerősítéséhez szükséges részletes cselekvései irányvonalakat;*
- c) az ország védelmével és biztonságával összefüggő átfogó feladatrendszerben érintett szervezetek együttműködésének főbb irányait, valamint;*
- d) az a)–c) ponttal összefüggő főbb ágazati feladatokat.*

Az NBS-ben rögzített biztonsági kihívások helyett a tervezés folyamán célszerűbb lehet a *Vbö. tv. 5. § 15. bekezdése* szerint nevesített 8 eseménykategóriát vizsgálni, amelyek alapján a védelmi tervezési koncepcióhoz illeszthető, korábbi szakmai vizsgálatok alapján 2 esetben egyértelműen a Magyar Honvédség a támogatót, 2 eseménykategória politikai döntéstől függ, míg 4 esemény vonatkozásában a Magyar Honvédség a támogató.

5. § 15. védelmi és biztonsági esemény:

- a) törvényben meghatározott ágazati üzemzavar, válsághelyzet vagy különleges jogrendnek nem minősülő veszélyhelyzet, illetve a lakosság ellátását, annak biztonságát vagy folytonosságát érintő súlyos esemény,*
- b) katasztrófa vagy annak veszélye,*
- c) az államhatár rendjét és annak megóvását érintő súlyos esemény,*
- d) a törvényes rendet, a közrendet és közbiztonságot súlyosan fenyegető esemény,*
- e) az államműködés folytonosságát sértő vagy veszélyeztető súlyos esemény,*
- f) Magyarországot jelentősen érintő katonai fenyegetés,*
- g) szövetségesi kötelezettség teljesítésére okot adó esemény, vagy*
- h) terrortámadás bekövetkezése, illetve annak jelentős veszélye;*

Fontos tervezési szempont, hogy az Ország Védelmi Tervrendszerének kimunkálása nem kimondottan a Magyar Honvédség feladata.

Az MH az *Ország Fegyveres Védelmi Tervének* (a továbbiakban: OFVT) kidolgozásáért felelős, a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2021. évi CXL törvény³¹ (a továbbiakban: *Hvt*) 64. § (2) bekezdés a) pontja alapján, ami az Ország Védelmi Tervrendszerének csak egy szegmense. A *Hvt. 108. § (1) bekezdése* alapján az OFVT-nek tartalmaznia kell azokat a képességeket, amelyeket a Kormány váratlan támadás esetén a támadás elhárítására, Magyarország területének oltalmazására, a törvényes rend, az élet- és vagyonbiztonság, a közrend és a közbiztonság védelme érdekében a szükségállapot vagy a hadiállapot kihirdetésének kezdeményezését megelőzően is a helyzet kezelésére alkalmazhat. A hadiállapot esetén az MH, mint támogatót szerepelhet, míg a szükségállapot időszakában az OFVT szerint, a természeti és civilizációs katasztrófák felszámolására, a következmények mérséklésére pedig a Honvédelmi Katasztrófavédelmi Rendszerben meglévő képességek felhasználásával támogató szerepkört láthat el.

³¹ 2021. évi CXL törvény

64. § (2) A Magyar Honvédség parancsnoka vezetési jogkörében

a) kidolgozza az ország fegyveres védelmi tervét és előterjeszti a honvédelmért felelős miniszternek,

108. § (1) A Kormány váratlan támadás esetén a támadás elhárítására, Magyarország területének oltalmazására, a törvényes rend, az élet- és vagyonbiztonság, a közrend és a közbiztonság védelme érdekében - az ország fegyveres védelmi terve szerint - a szükségállapot vagy a hadiállapot kihirdetésének kezdeményezését megelőzően is a támadással arányos és arra felkészített erővel azonnal intézkedni köteles.

Az „Ágazati Stratégia” a leendő „Nemzeti Ellenállóképesség Stratégia” része kellene, hogy legyen, ez utóbbi viszont erős kohézióban van az új védelmi tervrendszerrel, amely beindítására központi, kormányzati iránymutatás kiadása szükséges, illetve annak csak egy szegmense, a már korábban is említett *az Ország Fegyveres Védelmi Tervének* kimunkálása lehet láthatóan az MH feladatköre. A fejezet elején rögzítésre került, hogy az *Ország Védelmi Tervrendszer* elkészítésével együtt célszerű megindítani a „nemzeti ellenállóképesség fejlesztési stratégiának és tervnek” kidolgozását, amelynek ma már a teljes szabályzási feladatrendszere biztosított.

A nemzeti és ágazati ellenállóképesség fejlesztése - a NATO hét alapkövetelményének megfelelően kidolgozott, a jelenlegi nemzeti tervek bázisán - folytatódhat, az a továbbiakban is összkormányzati felelősség. Az összkormányzati koordinációt, a további fejlesztési és tervezési feladatok, az alábbi új, hatályos Kormány rendelet szabályozza:

„A 2022.XI.2. hatályos, 399/2022. (X. 21.) Korm. rendelet³²- a NATO Válságreakálási Rendszerével összefüggő döntéshozatal és feladatellátás, valamint a Nemzeti Intézkedési Rendszer, amelyben a Kormány a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló 2021. évi XCIII. törvény 83. § 8. pontjában³³ kapott felhatalmazás alapján, az Alaptörvény 15. cikk (3) bekezdésében³⁴ meghatározott feladatkörében eljárva a következőket rendeli el:

1. § E rendelet hatálya a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló 2021. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: Vb.) 5. § 18. pontja³⁵, valamint 49. § (1) bekezdése³⁶ szerinti szervezetekre terjed ki.

³² 399/2022. (X. 21.) Korm. rendelet

³³ a NATO Válságreakálási Rendszerével összefüggő döntéshozatal és feladatellátás részletes szabályait, valamint az ezzel összhangban álló Nemzeti Intézkedési Rendszer alkalmazásával összefüggő szabályokat

³⁴ A Kormány: (3) Feladatkörében eljárva a Kormány törvényben nem szabályozott tárgykörben, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján rendeletet alkot.

³⁵ 18. védelmi és biztonsági szervezetek: a Honvédség, a rendvédelmi szervek, a nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint az Országgyűlési Őrség.

³⁶ 49. § (1) A védelmi és biztonsági feladatok ellátásában részt vesznek:

- a) a kormányzati igazgatási szervek,
- b) a helyi önkormányzatok és az irányításuk alatt álló szervek,
- c) a bírósági és az ügyészi szervezet,
- d) az egészségügyi szolgáltatók és gyógyszerellátást végző szervek,
- e) az oktatási, kulturális, tudományos intézmények,
- f) a nemzeti hírügynökség, a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap,
- g) a közlekedési, szállítási, elektronikus hírközlési, informatikai szervek és a posta szervei,
- h) a Magyar Nemzeti Bank,

2. § E rendelet alkalmazásában 1. ágazati felelős szerv: a Nemzeti Intézkedési Rendszer (a továbbiakban: NIR) keretében alkalmazandó, valamely ágazat feladat- és hatáskörébe tartozó válságreakálási intézkedés kidolgozásáért és végrehajtásáért felelős, e rendelet hatálya alá tartozó központi államigazgatási szerv, amelyet a Nemzeti Intézkedések Gyűjteménye ágazati felelős szervként határoz meg,

3. NATO válságreakálási intézkedés: az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (a továbbiakban: NATO) Válságreakálási Rendszerében előre kidolgozott és egyeztetett rendelkezés, amely tartalmazza a NATO és a nemzeti azonosító jelölést, az intézkedés tárgyát, célját, a felelőst, az együttműködőt, a háttérjogszabály megjelölését, a bevezetésre jogosultság szintjét, a szövetségi, valamint a nemzeti feladatot,

4. Nemzeti Intézkedések Gyűjteménye: a NIR működtetéséhez szükséges, a NATO válságreakálási és az azzal összhangban álló nemzeti intézkedést összefoglalóan tartalmazó segédlet,

5. Nemzeti Intézkedési Rendszer: Magyarország válságkezelési döntéshozatali és végrehajtási rendszere, amely magában foglalja a NATO válságreakálási intézkedési rendszerének elemeit,

6. NIR alkalmazási időszak: a Vb. 77. § (2) bekezdése³⁷ szerinti esetben hozott intézkedés időszaka,

7. NIR nemzeti koordinációjáért felelős szerv: a védelmi és biztonsági igazgatás központi szerve,

8. nemzeti válságkezelést koordináló operatív szerv: a honvédelemért felelős miniszter által kijelölt szerv vagy szervezet, amely a NATO válságkezelési tevékenységével összefüggésben összehangolja a NIR végrehajtási feladatait, folyamatosan biztosítja a NATO-val való kapcsolattartást,

9. nemzeti válságreakálási intézkedés: a nemzeti válságkezelési rendszerben kidolgozott rendelkezés, amely tartalmazza a nemzeti azonosító jelölést, az intézkedés tárgyát, célját, a felelőst, az együttműködőt, a háttérjogszabály megjelölését, a bevezetésre jogosultság szintjét, valamint a kapcsolódó nemzeti feladatot.

3. § A NIR rendeltetése a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolt működésének biztosítása, amelynek keretében biztosítja:

a) a NIR alkalmazási időszakban a NATO válságreakálási intézkedés bevezetésének és végrehajtásának nemzeti szintű koordinációját,

b) a NATO válságreakálási intézkedés szövetségi szintű bevezetése kezdeményezésének koordinációját,

i) a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság,

j) a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal,

k) a közellátást, illetve a közüzemi szolgáltatást végző szervek,

l) az a)–k) pontban meghatározottakon túl a társadalom alapvető szükségleteinek ellátásában nélkülözhetetlen létfenntartású rendszerek üzemeltetői,

³⁷ A NATO Válságreakálási Rendszerével összhangban álló Nemzeti Intézkedési Rendszer intézkedéseit kell alkalmazni:

a) ha a NATO kezdeményezte a tagállamoknál a válságreakálási intézkedések bevezetését;

b) ha a NATO válságreakálási intézkedéseit szövetségi szintű bevezetésének Magyarország általi kezdeményezése, illetve szövetséges fegyveres erők magyarországi alkalmazása vagy más szövetségi válságreakáló képesség magyarországi igénybe vétele szükséges és a kialakult vagy fenyegető válsághelyzet szerinti nemzeti intézkedés bevezetésére jogosult szerv így dönt;

c) a NATO Válságreakálási Rendszert alkalmazó nemzetközi vagy nemzeti gyakorlatok során, továbbá az erre való felkészülés során vagy

d) sajátos nemzeti érdekből, a NATO Válságreakálási Rendszertől függetlenül a Kormány ilyen döntése esetén.

c) a NATO válságreagálási intézkedésben a tagállamoktól kért feladat nemzeti szintű önálló végrehajtását és azokról a NATO, valamint tagállamai tájékoztatását,

d) a NATO válságreagálási intézkedés bevezetésével, módosításával és visszavonásával kapcsolatos döntés előkészítéséhez, a döntés végrehajtásához szükséges eljárási rend kialakítását, továbbá

e) a Nemzeti Intézkedések Gyűjteménye kiadása révén a NATO válságreagálási intézkedés és a nemzeti válságreagálási intézkedés alkalmazásával a válságreagálási feladatra történő felkészülést és a feladatok végrehajtását.

4. § (1) A NIR keretében a NATO Válságreagálási Rendszer szerinti NATO válságreagálási intézkedés abban az esetben vezethető be, ha az összhangban áll a magyar jogszabályokkal és közjogi szervezetszabályozó eszközökkel.

(2) A NIR keretében a NATO Válságreagálási Rendszer szerinti NATO válságreagálási intézkedésen kívüli egyéb nemzeti válságreagálási intézkedés is bevezethető.

5. § A NIR nemzeti koordinációjáért felelős szerv a Miniszterelnöki Kabinetirodát vezető miniszter útján kezdeményezheti a Kormánynál a NIR gyakorlás céljából történő alkalmazását. Az ágazati felelős szerv a felkészülési feladatot az együttműködő szerv bevonásával a saját feladat- és hatáskörében önállóan hajtja végre.

6. § A NIR elemei: a) a NIR működtetésében részt vevő szervek, amelyek aa) a NIR nemzeti koordinációjáért felelős szerv, ab) a nemzeti válságkezelést koordináló operatív szerv, ac) az ágazati felelős szerv, ad) az együttműködő szerv; b) a támogató infrastruktúra; c) a Nemzeti Intézkedések Gyűjteménye.

d) a nemzeti válságkezelést koordináló operatív szerv, valamint az ágazati felelős szervek bevonásával évente december 31-ig elvégzi a Nemzeti Intézkedések Gyűjteményében foglalt intézkedések felülvizsgálatát, amelynek eredményéről, a NIR működésének tapasztalatairól, valamint az ágazati felelős szerv által tett, a Nemzeti Intézkedések Gyűjteményében foglalt intézkedés módosítására, kiegészítésére, visszavonásra vonatkozó javaslatról a következő év február 15-ig a Miniszterelnöki Kabinetirodát vezető miniszter útján tájékoztatja a Kormányt, e) összehangolja a NIR működtetési feltételeinek folyamatos biztosításához kapcsolódó tevékenységet,

f) felügyeli a NIR működését biztosító infrastruktúra kialakítását és fejlesztését.

d) az ágazati felelős szervnél kezdeményezi a Nemzeti Intézkedések Gyűjteményében rögzített, a feladat- és hatáskörébe tartozó intézkedés bevezetését, végrehajtását, felfüggesztését vagy visszavonását,

e) tájékoztatja a NATO szervét az általa kezdeményezett válságreagálási intézkedéssel kapcsolatos nemzeti álláspontjáról és a bevezetett nemzeti intézkedésről,

f) javaslatot fogalmaz meg a Kormány részére a NATO válságreagálási intézkedés bevezetésének kezdeményezésére, vagy az abban foglalt, a tagállamtól kért feladat önálló nemzeti végrehajtására.

8. § (1) Az ágazati felelős szerv vezetője a (2) bekezdésben foglalt feladatait más ágazattal együttműködve, és a Nemzeti Intézkedések Gyűjteményében kijelölt együttműködő szerv bevonásával hajtja végre.

(2) Az ágazati felelős szerv vezetője a feladat- és hatáskörében eljárva

a) a NATO kezdeményezésére, vagy szükség esetén önállóan, a nemzeti válságkezelést koordináló operatív szerv egyidejű tájékoztatása mellett intézkedik a Nemzeti Intézkedések Gyűjteményében rögzített, feladat- és hatáskörébe tartozó válságreagálási intézkedés bevezetésére, annak felfüggesztésére vagy visszavonására,

b) irányítja a Kormány által elrendelt nemzeti válságreakálási intézkedés és NATO válságreakálási intézkedés ágazati feladatának végrehajtását, koordinálja a végrehajtásban együttműködő szervek tevékenységét, valamint végzi rendszeres felkészítésüket,

c) a nemzeti válságkezelést koordináló operatív szerv útján javaslatot tesz a NIR a NATO Válságreakálási Rendszertől független, önálló nemzeti alkalmazására,

d) meghatározza az irányítása, vezetése, felügyelete alatt működő szervnél a Nemzeti Intézkedések Gyűjteményében feladatkörébe utalt válságreakálási intézkedés ágazati végrehajtásának rendjét, azonosítja a végrehajtásban együttműködő szervet,

e) az ágazati felelős szerv egyidejű tájékoztatása mellett kezdeményezi a feladat- és hatáskörével összefüggő, de más ágazati felelős szerv feladat- és hatáskörébe tartozó, a Nemzeti Intézkedések Gyűjteményében szereplő intézkedés bevezetését, felfüggesztését vagy visszavonását az ágazati felelős szervnél,

f) a NIR nemzeti koordinációjáért felelős szerv előzetes egyetértésével a nemzeti válságkezelést koordináló operatív szerv útján indokolással ellátott döntési javaslatot tesz, ha a feladat- és hatáskörét érintő nemzeti válságreakálási intézkedés bevezetése a Kormány döntését igényli,

g) indokolással ellátott javaslatot tesz a nemzeti válságkezelést koordináló operatív szervnél a NATO Válságreakálási Intézkedések szövetségi szintű alkalmazásának kezdeményezésére,

h) kijelöli a NIR ágazati kapcsolattartót és helyettesét, elérhetőségi adataikat naprakészen tartja, és megküldi a NIR nemzeti koordinációjáért felelős szerv részére,

i) irányítja a NIR működtetésével kapcsolatos feladatra történő ágazati felkészülést,

j) saját költségvetésében tervezi a NIR ágazati alkalmazásához szükséges költséget, és szakterületén biztosítja a NIR ágazati működtetéséhez és fejlesztéséhez szükséges személyi és tárgyi feltételt,

k) indokolással ellátott javaslatot tesz a NIR nemzeti koordinációjáért felelős szervnél a Nemzeti Intézkedések Gyűjteményében foglalt intézkedés módosítására, kiegészítésére, hatályon kívül helyezésére,

l) irányítja a NIR működtetését biztosító ágazati infrastruktúra kialakítását, fenntartását és fejlesztését.”³⁸

A Kormány rendelet tartalmazza és meghatározza továbbá: a NIR működtetését támogató infrastruktúra elemeit, a NIR létesítmények funkcionális feladatait, a NIR működtetését támogató elektronikus hírközlési és informatikai rendszerét, a Nemzeti Intézkedések Gyűjteményében foglalt intézkedés- és előírásminta időszakonkénti felülvizsgálatát, a nemzeti vezetők és a NATO kommunikációs eszközén keresztül való kapcsolattartás rendszerét. Meghatározza továbbá, hogy mely válságreakálási intézkedés bevezetéséhez van szükség a Kormány döntésére, valamint a további nemzeti és NATO együttműködés szabályait.

Összegzés - a reziliens nemzet stratégiai környezete, képességekörnyezete

Ha a reziliencia képesség érték, vagy minőségi mutatóit keressük, hogy mitől reziliens egy nemzet, akkor egy széleskörű mélyelemzést szükséges végrehajtanunk. Számos közvetett és közvetlen jellemző, összetevő alkotja az adott nemzet biztonsági rendszerjellemezőit.

Ha a közvetlen mutatókat vesszük, a mintavételt az adott állam biztonságának dimenzionális - katonai, politikai, gazdasági, társadalmi, és környezeti - megközelítésének szempontjai szerint, a biztonsági szektorok szerint is vizsgálhatjuk.

³⁸ A védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló 2021. évi XCIII. törvény.

Napjainkban számos - tartalmában egymástól igencsak eltérő - reziliencia index áll rendelkezésre, így a City Resilience Index³⁹, Resilience Index Measurement and Analysis (RIMA) modell (FAO 2020)⁴⁰, Composite Resilience Index⁴¹, Savills Resilient Cities Index (2022)⁴² és a FM Global Resilience Index (FM Global 2022)⁴³. Az FM Global Resilience Index (2022) a világ 130 országát vizsgálja meg, és rangsorolja azokat a rezilienciát meghatározó 15 fő tényező/trend alapján.

A kutatási adatok alapján Magyarország, az azonos szempontok - gazdasági mutatók, ellátási láncok rugalmassága, és a kockázatok minőségi mutatói - alapján értékelt 130 ország rangsorában (0 – 100 pontig értékelve) a 33 helyen végzett az 2018 - 2022 közötti időszakot értékelve. A szomszédos országok sorában Ausztria az előkelő 9., Szlovénia 39., Horvátország 41., Szerbia 65., Románia 38., Ukrajna 75., és Szlovákia a 35. helyen értékelt. A gazdasági mutatók az alábbi szempontok szerint kerültek értékelésre: a gazdaság termelőképesége (28,4), a politikai kockázat (82,9), az energaintenzitás (78,3), az urbanizációs arány (81,5) és az egészségügyi kiadások nagysága (19,3). A kockázati minőségi faktor pontszámokat a szeizmikus kockázati kitézettség (53,5), az éghajlati kockázati kitézettség (81,1), az éghajlati kockázati minőség (91,5), a tűzveszélyek lehetősége és minősége (78,8), valamint a kibernetikai kockázati minőséggel (91,2) mérték. Az ellátási lánc faktor pontszámát a korrupció ellenőrzése (78,5), az infrastruktúra minősége (43,3), a vállalatirányítás minősége (54,6), az ellátási láncok láthatósága (72,1) és az ellátási lánc időszerűsége (73,7) adta.⁴⁴

A kutatás során összességében megállapítható, hogy a reziliens államok fejlett társadalmi, szociális, politikai, katonai és magas gazdasági mutatókkal rendelkező háttérrel rendelkeznek. Jellemzően a reziliens államok politikailag és kormányzati rendszerük, szerkezetük tekintetében stabilak, az ideológiájuk tekintetében demokratikusak, a társadalmi legitimitásuk magas, a korrupció és a szervezettbűnözés visszaszorított. Gazdasági mutatóik szintén magasak és stabilak, jellemzően magas bruttó nemzeti össztermék (GDP) és védelmi költségvetés, magas szociális, pénzügyi biztonság jellemző. Fejlett az ipari háttér, magas piacgazdaság és vezető üzleti szerep a jellemző. A gazdasági fejlettségre jellemző módon a stabil és önfenntartó módon működő háttérgazdaság, a fejlett ipar és szolgáltatás, fejlett és jól működő a gazdaságmozgósítás képessége, a nemzeti és nemzetközi ellátási láncok akadálytalan működése, valamint a stratégiai tartalékképzés és a folyamatosan megújuló kutatási, fejlesztési és innovációs képesség a jellemző. Az államokra jellemzően a pénzügyi és piaci lehetőségek magas szintű kihasználása, valamint a jólét és stabilitás fenntartása is biztosított.

³⁹ City Resilience Index: <https://www.cityresilienceindex.org/#/> (Letöltés ideje: 2022. november 15.)

⁴⁰ Resilience Index Measurement and Analysis (RIMA) modell (FAO 2020): <https://www.fao.org/3/cb2348en/cb2348en.pdf> (Letöltés ideje: 2022. november 15.)

⁴¹ Composite Resilience Index: http://eprints.hud.ac.uk/id/eprint/31322/1/Final_Resilience_Index_Paper_27_02_2017.pdf (Letöltés ideje: 2022. november 15.)

⁴² Savills Resilient Cities Index (2022): <https://www.savills.com/impacts/cities/savills-resilient-cities-index-2022.html> (Letöltés ideje: 2022. november 15.)

⁴³ FM Global Resilience Index (FM Global 2022): <https://www.fmglobal.com/research-and-resources/tools-and-resources/resilienceindex/explore-the-data/> (Letöltés ideje: 2022. november 15.)

⁴⁴ FM Global Resilience Index (FM Global 2022): <https://www.fmglobal.com/research-and-resources/tools-and-resources/resilienceindex/explore-the-data/?&cr=HUN&sn=ex&vd=1> (Letöltés ideje: 2022. november 15.)

A reziliens államokra a magas fokú társadalmi stabilitás, az egyéni biztonság és a jólét is jellemző. Az állampolgárok biztos anyagi és pénzügyi jólétben élnek, a társadalomra a fejlődés, a fenntarthatóság, és a nemzeti örökségek - nyelv, a vallás, a kultúra, a nemzeti tudat – megőrzésének tudatossága a jellemző. A reziliens államokra jellemzően az adott nemzet szociális hálójára felelt, a pénzügyi, a bankbiztonság jellemzi a „jóléti államot és fogyasztói társadalmat.”⁴⁵ Az állampolgárok jellemzően biztonságban érzik magukat mindenkor, a társadalmi elégedettség kihat a tudatos és minőségi életvitelre. Amennyiben egy krízis, illetve válság jelentkezik egy reziliens társadalomban, ott az állampolgárok gyorsabban és rugalmasabban tudnak alkalmazkodni az újhelyzetekhez, képesek átállni a válságkezelés feladataira.

Ha a reziliens államok környezeti dimenzióját vizsgáljuk, megfigyelhető, hogy társadalmi szinten kiemelt fontosságú szempont a helyi és bolygó szintű bioszféra épségben tartása, a tudatos magatartás az emberiség jövője szempontjából. Ez az általános, társadalmi környezettudatos szemlélet az ember és a természet kapcsolatát tükrözi.

Ha a közvetlen mutatókat vesszük, kiemelt jelentőségű, hogy a reziliens állam kedvező feltételekkel rendelkezik-e a nyersanyagok hozzáférhetősége területén, ami nagyban befolyásolja a hosszútávú fenntarthatóságot, a gazdasági versenyképességet. Nagyon fontos közvetlen mutató, hogy az adott állam, milyen történelmi hagyatékkal és a geo-stratégiai elhelyezkedéssel bír. Számottevő és kiemelkedően fontos tényező - ami napjainkban is formálja a „nemzetközi reziliencia térképet” - hogy, geo-stratégiai hol helyezkedik el az adott ország, rendelkezik-e tengeri kijáratokkal, bekapcsolódhat-e a transzatlanti vagy eurázsiai, keleti gazdasági kapcsolatokba, valamint a történelmi háttérét tekintve gyarmatosító, vagy gyarmatosított ország volt-e? Napjainkban, fontos tényező és döntő tényező egy állam részére, hogy bekapcsolódhat-e a világ fő GDP övezetéhez és a fő kereskedelmi, üzleti vérkeringést jelentő útvonalához, a Kína által folyamatosan építő „Új Selyemút” gazdasági övezetéhez⁴⁶.

Mindezen, a reziliens államokra jellemző biztonsági dimenziók, a fejlett katonai, politikai, gazdasági, társadalmi és környezeti háttér és rendszerjellemzők feltételezik, lehetővé teszik és biztosítják, hogy fejlett és korszerű - a hirtelen bekövetkező káros környezeti hatások, kihívások és veszélyhelyzetek kezelését, felszámolását, illetve a helyreállítást támogató - válságreagáló, polgári védelmi rendszerek teljes mértékben strukturáltak, kiépítettek és szabályozottak legyenek.

A reziliens állam feltételezhetően és logikáját tekintve, a kormányzati és ágazati szinten vertikálisan és horizontálisan is jószervezett válságkezelő rendszereket, alrendszereket, az összkormányzati és ossztársadalmi szinten tudatosan megszervezett, a társadalom szintjén megismert, elfogadott és jól begyakorolt eljárásrendeket foglal magába és alkalmaz.

⁴⁵ Fogyasztói társadalom - Társadalomtudományi fogalom, mely szerint a modern társadalom a termelés-elosztás-fogyasztás körforgására épül. Elméleti megfogalmazás szerint a termelés-elosztás-fogyasztás körén felülemelkedni nem tudó társadalom. <http://ecopedia.hu/fogyasztói-tarsadalom> (Letöltés ideje: 2022. okt 30.)

⁴⁶ A Kínai Népköztársaság 2013-ban bejelentett „Új Selyemút” kezdeményezése, más néven „Egy Övezet Egy Út”, új korszakot nyit a geopolitikában és a geoökonómiában. A kezdeményezés Euráziára és bizonyos vonatkozásaiban Afrikára, így a teljes Óvilágra kiterjedő fejlesztéseket és kapcsolatépítést fogalmaz meg, különös tekintettel a szárazföldi és a tengeri közlekedési folyosók kiépítésére. <https://core.ac.uk/download/pdf/151094018.pdf> (Letöltés ideje: 2022. október 30.)

A magyar gazdaság a koronavírus-járvány után megőrizte teljesítőképességét, az elmúlt évek kitaró építkezésének köszönhetően ellenálló képessége erősnek bizonyult.⁴⁷ A globális és regionális biztonsági környezetünk helyzetképe alapján, védelmi jövőképünk legfontosabb irányelvei - a kutatás, fejlesztés, innováció, az információ és technológia alapú - hadviselési módszerek erősítése lehet. A technikai-technológiai fejlesztéseinkkel, a modernizációval haderőnk adaptációs képessége egyszerre több területen is megmutatkozik, valamint a védelmi költségvetésünk növekedési arányának fenntartása, szintén a magyar stratégiai autonómiát, a nemzeti transzparenciát erősíti. Az előre nem látható környezeti események vagy az új típusú biztonsági kihívások azonnali kezelésének képessége egyre nagyobb szerepet kap. A katonai válaszlépések lehetőségei mellett a nem-katonai jellegű biztonsági kihívások hangsúlyosabbá válása fokozott reagálóképességet, rugalmasságot, agilitást és alkalmazkodóképességet, valamint átfogó megközelítést kíván meg a Magyar Honvédségtől. Nemzeti szinten meg kell erősíteni a nemzetközi jog, és a belső jog érvényesítésének képességét, meg kell reformálni a jogi intézményeket és védelmi-biztonsági összehangolást célzó jelenlegi azon mechanizmusokat, amelyekről kiderült, hogy csupán részben alkalmasok az előttünk álló kihívások kezelésére. Jelentős és alaposan átgondolt szabályozási reformtörekvésekre van szükség ahhoz, hogy drámaian megerősödjön a védelmi-szabályozási rendszerünk alapvető felépítése, amely az euroatlanti tagállamok által már elfogadott alapvető jogintézményekre és a jelenlegi nemzetközi rendbe beágyazott alapelvekre alapul. Magyarország közjogának védelmi-biztonsági szabályozási evolúciója tehát gyökeres fordulathoz érkezett. Alaptörvényünk kilencedik és tizedik módosításával a napjainkra jellemző válságok (globális felmelegedés, élelemhiány, lokális konfliktusok, pandémia, stb.)⁴⁸ hibrid fenyegetések (dezinformáció, kibertámadás, lawfare, stb.)⁴⁹ felszámolásának, illetve megelőzésének, de az ezzel párhuzamosan az alapjogok biztosításának szempontjai megkövetelik a védelmi és biztonsági tevékenység, valamint a különleges jogrendi reformot.

50

⁴⁷ Magyarország Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Stratégia 2021 - 2030 <https://hirlevel.egov.hu/2021/07/25/magyarorszag-kutatasi-fejlesztési-es-innovacios-strategiaja-2021-2030-kfi-strategia/> 4. o. (Letöltés ideje: 2022. november 01.)

⁴⁸ 5 Global Crisis the World Can't Ignore in 2022 <https://www.wvi.org/fragile-context/5-crises-the-world-cantignore-in-2022>. (Letöltés ideje: 2022. október 19.)

⁴⁹ NATO, „NATO's Response to Hybrid Threats”, NATO, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm. (Letöltés ideje: 2022. október 19.)

⁵⁰ JUHÁSZ ISTVÁN – PETRUSKA FERENC A védelmi-biztonsági szabályozási reformot indukáló biztonsági környezet-változás elemeinek beazonosítása, szakmai értékelése, p. 5. https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/VBSZK%20MT_2022_32_Juh%C3%A1sz%20Istv%C3%A1n_Petruska%20Ferenc_A%20v%C3%A9delmi-biztons%C3%A1gi%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1si%20reformot%20induk%C3%A1l%C3%B3%20biztons%C3%A1gi%20k%C3%B6rnyezet-v%C3%A1ltoz%C3%A1s.pdf (Letöltés ideje: 2022. november 12.)

Irodalomjegyzék

1. 5 Global Crisis the World Can't Ignore in 2022 <https://www.wvi.org/fragile-context/5-crises-the-world-cantignore-in-2022>. (Letöltés ideje: 2022. október 19.)
2. 2021. évi CXL törvény (Hvt.) 10. § (3) c. pont, Vbő. 50. § c pont
3. 2021. évi XCIII. törvény a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról <https://nit.hu/jogszabaly/2021-93-00-00> (Letöltés ideje: 2022. november 12.)
4. 38/2012. (III. 12.) Korm. rendelet 6. § (9) bekezdés
5. 409/2022. (X. 24.) Korm. rendelete egyes honvédelmi tárgyú kormányrendeleteknek a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2021. évi CXL. törvény hatálybalépésével összefüggő módosításáról <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/1bacb551c57ac34c7c7bab1efefc15a6538b7179/megtekintes> (Letöltés ideje: 2022. november 12.)
6. City Resilience Index: <https://www.cityresilienceindex.org/#/> (Letöltés ideje: 2022. november 15.)
7. Composite Resilience Index: http://eprints.hud.ac.uk/id/eprint/31322/1/Final_Resilience_Index_Paper_27_02_2017.pdf (Letöltés ideje: 2022. november 15.)
8. FARKAS Ádám és KÁDÁR Pál (szerk): Magyarország katonai védelmének közjogi alapjai. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2016. <http://www.hadijog.hu/wp-content/uploads/2017/12/Mo-katonai-kozjogi-web.pdf>. (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)
9. FARKAS Ádám: Az állam fegyveres védelmének alapvonalai, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2019.
10. FM Global Resilience Index (FM Global 2022): <https://www.fmglobal.com/research-and-resources/tools-and-resources/resilienceindex/explore-the-data/> (Letöltés ideje: 2022. november 15.)
11. Global Britain, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/103122/global-britain-2022.pdf (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)
12. JUHÁSZ István: Szakmai Szemle, kihívások, kockázatok, fenyegetések - a katonai képességek transzformációja a jövő műveleti környezetében, XIX. évfolyam 2. szám p.35. 2021. Budapest, https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2021_2_szam.pdf (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)
13. JUHÁSZ István – PETRUSKA Ferenc: A védelmi-biztonsági szabályozási reformot indukáló biztonsági környezet-változás elemeinek beazonosítása, szakmai értékelése, p. 5. [https://hhk.uni-nke-hu/VBSZK%20MT_2022_32_Juh%C3%A1sz%20Istv%C3%A1n_Petruska%20Ferenc_A%20v%C3%A9delmi-biztons%C3%A1gi%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1si%20reformot%20induk%C3%A1l%C3%B3%20biztons%C3%A1gi%20k%C3%B6rnyezet-v%C3%A1ltoz%C3%A1s.pdf](https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/VBSZK%20MT_2022_32_Juh%C3%A1sz%20Istv%C3%A1n_Petruska%20Ferenc_A%20v%C3%A9delmi-biztons%C3%A1gi%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1si%20reformot%20induk%C3%A1l%C3%B3%20biztons%C3%A1gi%20k%C3%B6rnyezet-v%C3%A1ltoz%C3%A1s.pdf) (Letöltés ideje: 2022. november 12.)
14. JUHÁSZ István: A NATO országok reziliencia stratégiájának és reziliencia terveinek nemzetközi összehasonlítása – kitekintések és kapcsolódási pontok a nemzeti tervek kidolgozásához <https://hhk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-élet/kutatomuhelyek/vedelmi-biztonsagi-szabalyozasi-es-kormanyzastani-kutatomuhely/muhelytanulmanyok/2022> (Letöltés ideje: 2022. november 12.)
15. KÁDÁR Pál (PhD) dandártábornok: A pandémia kezelése, mint a nemzeti ellenállóképesség tesztje. Honvédségi Szemle. 2. szám 3-13. 2021. pp. 3-12. <https://kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/article/view/435> (Letöltés ideje: 2022. október 12.)

16. KÁDÁR Pál: „A short overview of the reform of Hungarian defence and security regulations”. *Hadtudomány* 32, 1 (2022. június 19.): 61–73.
<https://doi.org/10.17047/HADTUD.2022.32.1.61>.
17. KÁNCZ Csaba: A Közel-Kelet lassan élehetetlenné válik
<https://privatbankar.hu/cikkek/makro/a-kozel-kelet-lassan-elhetetlenne-valik.html> (Letöltés ideje: 2022. november 15.)
18. KELEMEN Roland: Cyber Attacks and Cyber Intelligence in the System of Cyber Warfare. In *Doktoranduszok Fóruma : Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa, Miskolci Egyetem, 117–122. Miskolc, 2017.*
19. KŐSZEGVÁRI Tibor: A közép-európai térség és Magyarország biztonságát fenyegető veszélyek az 1990-es években. Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások, Budapest, 1993–1996.
20. Magyarország Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Stratégia 2021 - 2030
<https://hirlevel.egov.hu/2021/07/25/magyarorszag-kutatasi-fejlesztési-es-innovacios-strategiaja-2021-2030-kfi-strategia/> 4. o. (Letöltés ideje: 2022. november 01.)
21. NATO, „NATO’s Response to Hybrid Threats”, NATO,
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm. (Letöltés ideje: 2022. október 19.)
22. PETRUSKA Ferenc: A jogi hadviselés eszköztára. *Védelmi-biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok* 17, 1 (2022): 1–16.
23. Resilience Index Measurement and Analysis (RIMA) modell (FAO 2020):
<https://www.fao.org/3/cb2348en/cb2348en.pdf> (Letöltés ideje: 2022. november 15.)
24. RESPERGER István: A válságkezelés és a hibrid hadviselés. Budapest: Nemzeti Köszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt, 2018. https://nbi.uni-nke.hu/document/nbi-uni-nke-hu/Resperger%20Istv%C3%A1n_A%20v%C3%A1ls%C3%A1gkezel%C3%A9s%20%C3%A9s%20a%20hibrid%20hadvisel%C3%A9s.pdf.
25. RESPERGER István: Stratégiák és fogalmak háborúja, az aszimmetrikus hadviselés hadtudományi megközelítése In: *Hadtudomány*, 2016. Elektronikus lapszám p. 38.
http://epa.oszk.hu/02400/02463/00032/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2016_03_03_0-056.pdf (Letöltés ideje: 2022. szeptember 12.)
26. RESPERGER István: „Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. Felderítő Szemle, Budapest. 2013. XII. évfolyam 3. szám
27. RESPERGER István: A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban. *Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2016. KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001*
28. Savills Resilient Cities Index (2022): <https://www.savills.com/impacts/cities/savills-resilient-cities-index-2022.html> (Letöltés ideje: 2022. november 15.)
29. SZENES Zoltán: Biztonsági kihívások a 21. században. *Dialóg Campus. Budapest.*
<https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/3.%20Szenes%20k%C3%B6nyv,%20k%C3%B6nyvr%C3%A9szlet.pdf> (Letöltés ideje: 2022. november 12.)
30. The New Silk Road, <https://www.chinahighlights.com/silkroad/new-silk-road.htm> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)
31. The World in 2050, <https://www.pwc.com/gx/en/research-insights/economy/the-world-in-2050.html> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)
32. The World Economic Forum, <https://www.weforum.org/about/world-economic-forum> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)
33. The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010-2050
<https://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projections-2010-2050/> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)
34. Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world,
<https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium2050-Population-and-Society.html> (Letöltés: 2022. szeptember 18.)

35. Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium2050-Health-Care.html> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)
36. Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium2050-Environment-Resources.html> (Letöltés: 2022. szeptember 18.)
37. Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium2050-Economics-Business.html> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)
38. Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium2050-Technology-Innovation.html> (Letöltés: 2022. szeptember 18.)
39. Trend Compendium 2050 Six megatrends that will shape the world, <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/Roland-Berger-Trend-Compendium2050-Politics-Governance.html> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)
40. VILLA Matteo: The Future of Migration to Europe. IT: Ledizioni srl, 2020. <https://doi.org/10.14672/55261890>. (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)
41. Visions Interrogate the future, <https://imperialtechforesight.com/visions/> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 18.)
42. The World Economic Forum, <https://www.weforum.org/about/world-economic-forum> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 24.)
43. World Health Organization, <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19> (Letöltés ideje: 2022. szeptember 25.)
44. ZÁKÁNY Péter - A védelmi és biztonsági tervezés rendszerének alapvetései, összefüggések feltárása a NATO és a hazai tervezési rendszerekkel, a fejlesztések lehetséges irányainak beazonosítása. p. 8 - 9 ill. 25 - 26. <https://hvk.uni-nke.hu/kutatas-es-tudomanyos-élet/kutatomuhelyek/vedelmi-biztonsagi-szabalyozasi-es-kormanyzastani-kutatomuhely/muhelytanulmanyok/2022> (Letöltés ideje: 2022. november 10.)

